

# MARELE RĂZBOI. MĂRTURII FOTO-DOCUMENTARE

## (Expoziție consacrată centenarului de la declanșarea Primului Război Mondial)

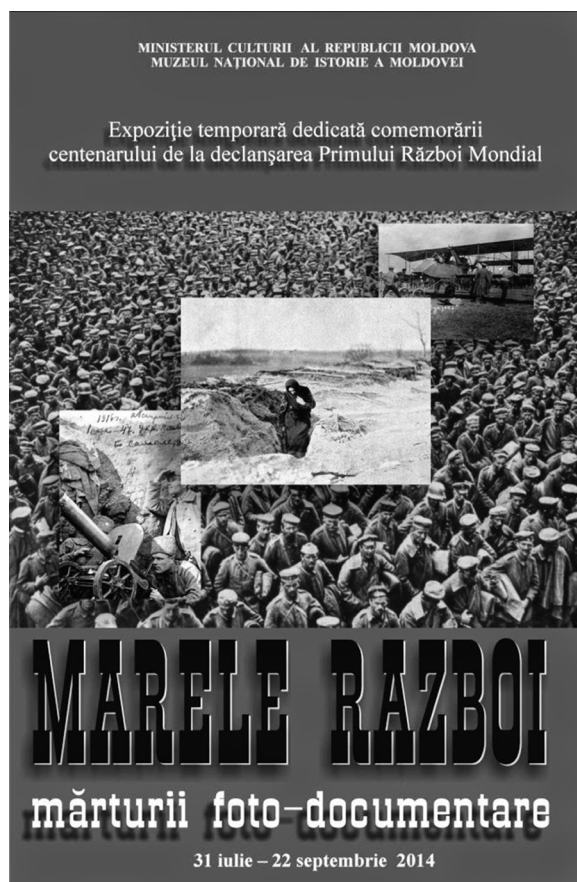
Ana Grițco

Conflagrația militară din anii 1914-1918 este catalogată ca primul război de masă din istorie care a schimbat chipul secolului XX. Primul Război Mondial (calificat astfel după cel de-al Doilea Război), numit pe vremea sa *Marele Război sau Războiul Națiunilor*, a intrat în istorie ca războiul care a schimbat nu numai lumea, dar și ca un „nou tip de război”. Pentru prima dată țările beligerante au recurs la mobilizarea totală a bărbaților, iar femeile au participat pe câmpul de luptă în calitate de surori de caritate. Progresul industriei militare a permis tehnologii distrugătoare moderne, acestea manifestându-se prin luptele în tranșee, în aer, pe apă; apar primele tancuri, nave cuirasate, tunuri grele și arma chimică.

În legătură cu evenimentul produs acum o sută de ani, Muzeul Național de Istorie a Moldovei a organizat expoziția temporară **Marele Război. Mărturii foto-documentare**, expusă între 31 iulie 2014 și 22 septembrie 2014 în holul de la etaj și face parte din comemorarea internațională a centenarului de la izbucnirea Primului Război Mondial. Expoziția reunește peste o sută de piese de muzeu, partea consistentă constituind-o fotografia de epocă, complimentată de documente, cărți poștale, hărți și ziare depistate în urma cercetării și valorificării patrimoniului foto-documentar al MNIM. Mesajul expozițional are un caracter informativ-documentar, unde imaginile fotografice au documentat viața de pe front de la nivelul combatantului de rând până la eșalonul superior. Selecția de fotografii originale din albume de război, ziare, hărți, cărți poștale prezintă scene de război, arme și muniții, viața ostașilor în orele de răgaz, personalul medical pe câmpul de luptă și în spatele frontului, precum și ororile din urma conflagrației militare. Expoziția a fost canalizată în două direcții, prima reprezentând aspecte din luptele de pe diverse fronturi: Frontul de Vest (armatele germane acționau împotriva trupelor franceze,

engleze și belgiene), de pe Frontul de Est (armata germană, împreună cu armata austro-ungară luptau împotriva armatei ruse) și de pe frontul din Balcani, unde o parte din armata austro-ungară lupta împotriva sârbilor. Imaginile de epocă ne transferă în timp, ne ajută să reconstituim atmosfera de război de parcă am asista alături de ostașii de pe front, de sora de caritate, care „transcrie ultimele doleanțe ale unui ostaș rănit grav”, de o mamă care-și caută fiul prin tranșee, de un cal care și-a pierdut stăpânul etc.

Scena luptelor de război este completată de imagini ce țin de antrenarea României în Primul Război Mondial din 1916, care a scris o pagină aparte în istoria războiului prin luptele de la Mărăști,



Mărășești și Oituz (1917). Publicul vizitator are posibilitatea să admire fotografiile ce reprezintă M.S. Regele Ferdinand I al României și M.S. Regina Maria a României decorând pe front soldații care s-au distins în luptele de la Mărășești (28 august 1917), M.S. Regele Ferdinand al României în tranșee în valea Oituzului (15 iunie 1917), generalul C. Prezan, șeful Marelui Cartier General al Armatei Române, salutând ofițerii voluntari din Ardeal la gara Iași (iunie, 1917) etc.

Cel de-al doilea compartiment a fost consacrat Basarabiei și basarabenilor participanți în Primul Război Mondial. Încorporată în cadrul Imperiului Rus, Basarabia a avut o contribuție aparte, aceasta manifestându-se sub aspect economic și social, cea mai valoroasă fiind cea umană. Printre participanții la Marele Război au fost o bună parte din viitorii membri ai Sfatului Țării și alte personalități notorii, or în cadrul expoziției noastre și-a ocupat locul binemeritat ostașul simplu chemat la datorie. Cercetarea și valorificarea patrimoniului foto-documentar ne-a permis descoperirea unui șir de ostași basarabeni, participanți în acel măcel diabolic, ei completând lista ostașilor basarabeni, participanți în Primul Război Mondial. Printre aceștia sunt și Simion Murafa din s. Cotiujenii Mari, Soroca, care a condus o echipă sanitară pe Frontul Român, Onufrie Șerevschi, ostaș în Regimentul I pușcași Turkestan, originar din s. Sofia, Drochia, Petru Cebotari, marinar în armata țaristă, originar din s. Moșeni, Râșcani, Ion Tcaciuc din s. Ivancea, Orhei, Gheorghe Beschieru din s. Samașcani, Orhei, Vasile Arabadji, ostaș în Regimentul 42 Iakutzk (Frontul de Vest), aviatorul Ion Spătărel din orașul Chișinău ș.a.

Emoții aparte provoacă scrisoarea de pe front, scrisă cu un creion, în limba română (caractere chirilice), de basarabeanul Gheorghe Ghindă, înrolat în armata țaristă chiar în primele zile ale războiului. Este un răvaș emoționant, unde pe lângă mesajele cu caracter personal, autorul face o descriere minuțioasă a evenimentelor de la momentul înrolării până la stabilirea în unitatea militară de pe linia frontului. Imaginile fotografice au fost completate și cu alte documente, legate de Primul Război Mondial: liste ale prețurilor la provizii și furaje care erau preconizate pentru întreținerea armatei, certificate, adeverințe și ordine, emise de organele abilitate.

Una din cele mai relevante consecințe ale Primului Război Mondial a fost cea legată de prăbușirea celor patru dinastii imperiale: Germania, Rusia, Austro-Ungaria și Turcia, precum și Revoluția Rusă din 1917. Pe ruinele acestor imperii și a evenimentelor revoluționare din Rusia, precum și consecințele participării masive a basarabenilor în anii Primului Război Mondial, în special în zona Frontului Românesc, ce au contribuit în mare măsură la redășteptarea conștiinței naționale, toate acestea au grăbit revenirea Basarabiei în spațiul românesc (27 martie 1918).

O pagină aparte în istoria Primul Război Mondial a înscris-o Crucea Roșie și serviciile sanitare, care erau chemate să facă față stării de urgență, or războiul întotdeauna a fost piatra de încercare pentru serviciile sanitare, ce include asistarea răniților pe front și în spatele frontului, precum și a prizonierilor. Și în aceste împrejurări menționăm contribuția femeilor în calitate de surori de caritate. Ele ofereau primul ajutor medical răniților de pe front, îngrijeau de bolnavi, confecționau haine pentru soldați, aveau grijă de starea morală a soldaților; uneori sora de caritate era persoana care devenea liantul dintre soldatul de pe front și cei rămași acasă.

Îndată după începerea războiului, în Rusia a fost creată Uniunea orașelor din întreaga Rusie, care aveau în subordinea lor și spitalele ce urmau să fie întreținute din bugetul orașenesc. La Chișinău, pe lângă spitalul de zemstvă, între anii 1914 și 1916 a funcționat o școală de pregătire a surorilor de caritate, absolventele cărora au luat parte activă în timpul Primului Război Mondial.

În patrimoniul muzeal deținem imagini fotografice, documente, obiecte personale, distincții ale basarabencilor, care au participat în Primul Război Mondial în calitate de soră de caritate. De pe imaginile îngălbenite de timp, distingem chipul nobil și luminos al Iuliei Dicescu (una din fiicele lui P. Dicescu) și al Sofiei Cantacuzino. În calitate de soră de caritate, alături de soțul Ion Spătărel, a activat și Elena Ivanov-Spătărel. Câmpul de luptă a fost locul unde s-au întâlnit Simion Murafa și viitoarea sa soție, Polina Murafa, soră de caritate. Din aceeași cohortă fac parte și Eugenia Colodiev (născută în anul 1886 în localitatea Bâcoveț, jud. Lăpușna) și Zinovia Radu-Maiorova, născută în anul 1890 în or. Reni, jud. Ismail.

Zinovia Radu-Maiorova a fost membră a detașamentului de chirurși, creat pe lângă spitalul de zemstvă, care activa aproape de linia frontului. Detașamentul era condus de A. Schmidt, iar medic-șef era V. Pavlov-Silvanski, medici inferiori A. Tumarchin și P. Ulinici, surorile de caritate V. Irimenko, A. Nikov, M. Babii, E. Mihailovski, T. Schmidt, N. Karvovski, M. Osipova, F. Rojko (Roșca), H. Galațan. Între 12 noiembrie 1916 și 13 martie 1918 Z. Radu-Maiorova a activat în calitate de felcer pe frontul de sud-vest (austro-ungar) din 12. 11.1916 - 13.03.1918.

Imaginea războiului este reconstituită și cu aspecte din spatele frontului, unde fabrici și uzine produceau armament, se construiau poduri, se aprovizionau cu echipament și hrană ostașii de pe front, furaje pentru cai etc. Drept argument este și fotografia îngălbenită și modestă ca dimensiuni, ce reprezintă construcția drumului strategic Hotin-Malinți între 01.01.1916 și 15.09.1916. Este o imagine ce face parte din categoria rarități, or viața din spatele frontului, în special în Basarabia, nu prea s-a bucurat de obiectivul aparatului de fotografiat.

Completează mesajul expozițional ziarul „Iskrî” (supliment al ziarului „Russkoe slovo”) din anul 1915, bogat în reportaje de pe câmpul de luptă și din spatele frontului, încărcate cu imagini care atrag publicul vizitator.

Alături de fotografii, documente și ziare a fost expusă o mini-colecție de carte poștală tematică. Imaginile cartofilice completează tabloul iconografic al măcelului de la începutul sec. XX cu vederi de pe front, dar și din spatele frontului. Vizitatorii fac cunoștință cu o nouă categorie de carte poștală, care a funcționat doar în anii Primului Război Mondial – cartea poștală socială, care îndemna populația de a susține armata prin abonarea la împrumutul militar, fiind și una din formele accesibile de propagandă pe timp de război. O altă categorie de carte poștală este cea cu imagini-caricatură, care atrage vizitatorul atât prin imagine, cât și prin text. Materialul iconografic, în speță cartea poștală ilustrată cu tematica Primului Război Mondial este o contribuție incontestabilă la reconstituirea evenimentului istoric, de aceea s-a încercat identificarea calităților documentare și muzeografice ale acestei categorii muzeale.

Expoziția a fost realizată de muzeograful din Sectorul Istorie Modernă și Contemporană, care și-au propus să surprindă aspecte ale războiului, sentimentele și trăirile celor care au luptat, aduse în actualitate printr-o serie de fotografii, documente, cărți poștale, ziare și hărți.



Secvențe de la vernisarea expoziției

**The Great War. Photographic documents  
(The exhibition dedicated to the centenary of the First World War)**

*Abstract*

The National Museum of History of Moldova has organized the temporary exhibition “The Great War. Photographic documents”, which had been presented on the 1<sup>st</sup> floor hall between July 31, 2014 and September 22, 2014. The exhibition was part of the international commemoration of the centenary of the outbreak of the First World War. It brought together over a hundred exhibits, mostly photographs of the time, supplemented by documents, postcards, maps and newspapers discovered in the course of research of the museum collection of documents and photographs. The photographic images have captured ordinary soldiers and officers during wartime everyday life. The selection of original photos from the military albums, newspapers, maps and postcards represented war scenes, weapons and ammunition, soldiers’ lives in their leisure hours, medical personnel on the battlefield and in the rear, and the horrors of military conflagration. A special compartment of the exhibition was dedicated to Bessarabia and Bessarabians in World War I, whose contribution to the events of the First World War was expressed in the socio-economic and, more importantly, in the humanistic aspect. Among the participants of the war there were many future members of the Country’s Council “Sfatul Țării” and other famous personalities, but our exhibition also showed simple soldiers doing their duty. The research of documents and photographs from the museum collection has allowed us to identify a number of Bessarabian soldiers who participated in the terrible massacre.

**Великая война. Фотодокументальные свидетельства  
(Выставка, посвященная столетию с начала Первой мировой войны)**

*Резюме*

Национальный музей истории Молдовы организовал временную выставку «Великая война. Фотодокументальные свидетельства», которая была представлена с 31 июля по 22 сентября 2014 года в холле на втором этаже здания музея. Выставка явилась частью мероприятий, проводимых в мире по поводу столетия с начала Первой мировой войны. Она объединила более сотни экспонатов, главным образом фотографий тех времен, дополненных документами, почтовыми открытками, картами и газетами, обнаруженными в результате исследовательской работы с фотодокументальными коллекциями НМИМ. Выставка носит информативно-документальный характер, на фотоизображениях запечатлены фронтовые будни военных, от рядовых бойцов до верхнего эшелона. В подборке подлинных фотографий из военных альбомов, газет, карт и открыток представлены военные сцены, оружие и боеприпасы, солдатская жизнь в часы досуга, медицинский персонал на поле боя и в тылу, а также мрачные последствия сражений. Особый отдел выставки посвящен Бессарабии и бессарабцам, чей вклад в события Первой мировой войны выразился как в социально-экономическом, так и, что более важно, в гуманистическом аспекте. Среди участников этой войны было много будущих членов Сфатул Цэрий и других известных деятелей, но в нашей выставке занял свое заслуженное место и простой солдат, выполнявший свой долг. Исследование фотодокументальных материалов из фондов музея позволило нам выявить целый ряд бессарабских бойцов, участвовавших в той страшной бойне.

06.04.2015

Ana Grițco, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: anagritco87@gmail.com